

О.В. КОВАЛЕНКО*(Інститут продовольчих ресурсів
Національної академії аграрних наук України, м. Київ, Україна)*

Реалізація інноваційної моделі України за кризових обставин: аспекти соціальної та продовольчої безпеки

Стаття присвячена розкриттю проблемних аспектів соціальної та продовольчої безпеки у процесі реалізації інноваційної моделі України. Обґрунтовано, що гальмує інноваційний розвиток економіки - соціальна нерівність, яка має своє критичне значення. Суттєвою перешкодою для зниження соціальної напруги в суспільстві є високий рівень витрат домогосподарств на продовольчі товари, що відбувається на фоні зниження темпів зростання середньомісячної заробітної плати. Підкреслено, що поліпшення життя людей можливе лише за умови успішного функціонування та розвитку реальної економіки, що потребує узгодження існуючих пріоритетів влади з потребами економіки та суспільства. Виробництво соціально значущих товарів і, у першу чергу, продовольства та їхня реалізація промисловими гігантами залежить від приватних інтересів їх власників. Їх основним пріоритетом є диверсифікація діяльності з метою зменшення ризиків, що не узгоджується з соціальними проблемами та забезпеченням продовольчої безпеки держави. Такий підсумок певною мірою стосується й великого аграрного бізнесу. Зроблено висновок, що вибір пріоритетів реалізації будь-якої стратегії розвитку має ґрунтуватися на розгляді кризових проблем як соціальних.

Ключові слова: продовольча безпека, інноваційний розвиток, соціальні проблеми, кризові обставини.

О.В. КОВАЛЕНКО*(Інститут продовольствених ресурсів
Національної академії аграрних наук України, г. Киев, Украина)*

Реализация инновационной модели Украины в кризисных условиях: аспекты социальной и продовольственной безопасности

Статья посвящена раскрытию проблемных аспектов социальной и продовольственной безопасности в процессе реализации инновационной модели Украины. Обосновано, что препятствием инновационного развития экономики является социальное неравенство, имеющее свое критическое значение. Существенным барьером для снижения социальной напряженности в обществе является высокий уровень затрат домохозяйств на продовольственные товары при одновременном снижении темпов роста среднемесячной заработной платы. Подчеркнуто, что улучшение жизни людей возможно лишь при условии успешного функционирования и развития реальной экономики, что требует согласования существующих приоритетов с потребностями экономики и общества. Производство социально значимых товаров и, в первую очередь, продовольствия, а также их реализация промышленными гигантами зависит от частных интересов их владельцев. Их основным приоритетом является диверсификация деятельности с целью уменьшения рисков, что не согласуется с социальными проблемами и обеспечением продовольственной безопасности государства. Такой взвод в определенной степени касается и крупного аграрного бизнеса. Сделан вывод, что выбор приоритетов реализации любой стратегии развития должен основываться на рассмотрении кризисных проблем как социальных.

Ключевые слова: продовольственная безопасность, инновационное развитие, социальные проблемы, кризисные условия.

Implementation of Innovative Model of Ukraine in Crisis Conditions: Aspects of Social and Food Supply Security

The article is devoted to disclosure of problematic aspects of social and food supply security in process of implementation of innovative model in Ukraine. Substantiated as obstacle for economy innovative development is social inequality having critical importance. Essential barrier for reduction of social strain in society is high level of household expenses for food products with simultaneous drop in average monthly salary growth rate. It is stressed that improvement of life of people is possible only on condition of successful functioning and development of real economy which requires coordination of relevant priorities with needs of economy and society. Production of socially significant goods, primarily food, and their sales by industry giants depends on private interests of their owners. Their main priority is diversification of business to reduce risks, which is not in agreement with social problems and guarantee of food supply security of the state. To certain extent such conclusion concerns also big agrarian business. It is concluded that selection of implementation priorities of any development strategy should be based upon consideration of crisis problems as social ones.

Keywords: food supply security, innovative development, social problems, crisis conditions.

Постановка проблеми. В умовах ринкової нестабільності безперервно існує гостра необхідність у нових інструментах, методах та механізмах, які здатні допомогти економічним суб'єктам діяти ефективніше. Світовий досвід свідчить, що найбільш успішні удосконалення були започатковані саме в критичних ситуаціях, тобто чим більша реальна небезпека кризи або банкрутства, тим більша ймовірність успіху, оскільки саме у цих умовах найкраще стимулюється ініціатива й активна інноваційна діяльність, формуються абсолютно нові і більш ефективні процеси у бізнесі та управлінні. Так стверджують класики економічної теорії, так було в інших країнах, але, на жаль, не в Україні, економіку якої намагаються порівнювати з іншими світовими економіками. Тут «принцип порівняльних переваг» [5] не спрацьовує. Як підтверджує реальність, ним можуть скористатися не всі країни, а лише заможні. Швидка капіталістична модернізація, як виявилось, неможлива на периферії світового господарства, де переважають певні традиції [2, с. 44-135].

Концепція «економічної психології», обґрунтована ще на початку XX століття [3, 4], свідчить, що ментальні традиції тієї чи іншої нації надають неповторності і унікальності національній економіці окремої країни. І отже, в економіці не може бути універсальних правил та рішень придатних для всіх країн і для всіх часів. Різноманітність розвитку капіталістичних країн у післякризові періоди підкреслює роль неекономічних факторів, які необхідно враховувати в інноваційній модернізації сучасних галузей економіки України [15-17].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні аспекти соціальної та продовольчої безпеки розглядаються в працях П.П. Борщевського, В.І. Власова, В.М. Гєєця, Л.В. Дейнеко, В.М. Жука, І.І. Лукінова, В.Я. Месель-Веселяка, Т.Л. Мостен-

ської, Б.Я. Панасюка, Б.Й. Пасхавера, П.Т. Саблука, М.П. Сичевського, І.В. Федулової, М.Й. Хорунжого, А.Е. Юзефовича та інших вчених.

Імперативом розвитку економічної системи України визначено інноваційний вектор, що визначає загальну модель національної економіки, виділяючи принципово важливі пріоритетні напрями здійснення сучасних соціально-економічних реформ. Однак першочерговість виконання цих реформ зазвичай не відповідає вимогам реального часу.

Перелік пріоритетних напрямів науково-технічного оновлення виробництва та забезпечення інноваційної моделі розвитку економіки закріплено Законом України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 08.09.2011 р. № 3715-VI; Постановами Кабінету Міністрів визначено середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності загальнодержавного та галузевого рівнів на 2012-2016 роки, в тому числі і в сфері технологічного оновлення та розвитку агропромислового комплексу. Проте у цих документах не приділено увагу проблемам гарантування продовольчої безпеки, що має бути кінцевою метою усіх інноваційних перетворень.

Однією з умов забезпечення розвитку інноваційної моделі є ефективне функціонування сучасного інституціонального середовища, яке у свою чергу має визначати процеси модернізації у галузях економіки, гарантувати продовольчу безпеку й добробут населення країни. Такий *концептуальний перехід* надто складний, але й він зазнає додаткових обтяжень через проблемності встановлення способів взаємодії декількох концепцій: інноваційного розвитку, інституціональної теорії, соціальної та продовольчої безпеки, що позначається на першочерговості (пріоритетності) завдань реалізації цих концепцій.

Мета дослідження – на основі оцінки поточного стану інноваційного розвитку харчової промисловості розкрити проблемні аспекти та фактори соціальної і продовольчої безпеки в системі реалізації інноваційної моделі України.

Виклад основних результатів дослідження. Економіка – невід’ємна складова цілісної системи суспільних відносин, де основною діючою особою і об’єктом економічних досліджень є людина та її господарська діяльність. Саме усвідомлена діяльність людини, вміння аналізувати накопичений досвід, уможливають розвиток виробництва, зростання продуктивності праці, здатність мобілізації ресурсів і нагромадження капіталу у найтяжчих ситуаціях, дозволяють знаходити вихід із різноманітних складних обставин. Являючись одночасно і виробником, і споживачем, кожний соціум завжди прагне задоволення своїх першочергових потреб – гарантування забезпеченості їжею, роботою, доходом, захистом у непередбачених ситуаціях. Загалом, всі ці запити досить логічно відображені у класифікації потреб піраміди А. Маслоу й займають її найперші сходинки. Разом з тим, інтереси людей зазвичай різнобічні й суперечливі, що обумовлено їхнім різним економічним положенням у суспільстві. Саме це змушує шукати шляхи ефективного механізму узгодження цих інтересів у процесі їхньої взаємодії під час реалізації моделей суспільного розвитку.

Як свідчить досвід минулих десятиліть, кризи в Україні виникали як необхідність зміни влади, яка вперто продовжувала (й продовжує сьогодні) йти шляхом своїх попередників. Значна частина проблем, що накопичуються, породжена саме розбалансуванням економічних, соціальних та політичних чинників суспільних перетворень. Формула «спочатку реформи, а потім реалізація завдань соціального розвитку» [10], визначена ще на початку перехідного періоду, виявилася не просто помилковою, а глибоко деструктивною. На практиці вона звелася до того, що реформи здійснювалися ціною соціальних втрат. У багатьох випадках демонтовано навіть ті соціальні цінності, які свого часу були запозичені західними країнами та інтегровані в сучасні цивілізаційні процеси. Відповідно економічні реформи не сприяли досягненню визначальної мети трансформаційного процесу – становлення середнього класу як основного носія демократії, соціальної та політичної стабільності в суспільстві, економічного прогресу. Не було забезпечено становлення принципово нової, адаптованої до ринкової економіки соціальної інфраструктури. Реформи не сприяли подоланню бідності, а глибоке матеріальне розшарування населення, яке набагато перевищує відповідні показники розвинених країн, – гальмує утвердження в суспільстві надійної соціальної та політичної стабільності.

Ці та інші чинники, обґрунтовані ще у 2002 році в «Посланні Президента України до Верховної Ради України – Європейський вибір», так і не вдалося

переламати. Сьогодні маємо ще більш загрозливий розвиток ситуації, ніж дванадцять років тому.

Нинішні кризові обставини, як і раніше, загострюють проблему розвитку інноваційної системи, у черговий раз нагадуючи про необхідність технологічного розвитку секторів економіки, які забезпечують виробництво соціально значущої продукції. Світова історія демонструє чимало прикладів, коли саме економічна криза давала поштовх до розвитку інновацій [15-17]. Однак Україна вже довгий час концентрується на експорті сільськогосподарських ресурсів, продовжуючи розвивати сировинну складову, що неприйнятно в сучасних умовах для країни, яка має необхідний потенціал для інноваційного розвитку.

За даними Держстату України в 2013 році у виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів діяло 6407 підприємств різних форм власності. З 2158 обстежених підприємств інноваційною діяльністю займалися лише 398 (18,4 %), з них: власні науково-дослідні розробки здійснювали – лише 29 підприємств (1,4 %); придбали нові машини, обладнання та програмне забезпечення – 23 (10,7 %); придбали новітні зовнішні знання – 16 (0,7 %); підвищували кваліфікацію персоналу – 79 (3,7 %); запроваджували ринкові інновації – 23 підприємства (1,1 %).

Сьогодні позитивні результати впровадження інновацій у відтворення основних фондів демонструє олієжирова галузь. Цьому сприяє зацікавленість бізнесу в експортній орієнтації продукції галузі. Розширення виробничих потужностей дозволили підвищити обсяги виробництва у січні-червні 2014 р. на 39 % проти відповідного періоду минулого року. В інших галузях інноваційний розвиток полягає у частковій заміні найбільш застарілого устаткування, що функціонує ще з радянських часів.

Гальмує інноваційний розвиток економіки соціальна нерівність. Ряд дослідників стверджують, що при досягненні певного порогу нерівності, реалізувати інноваційну модель розвитку країни взагалі неможливо [6, с. 14]. Нерівність може бути або джерелом, що стимулює економічних суб’єктів до економічної активності, або, навпаки, джерелом наростання соціальних протиріч і деградації інноваційного потенціалу країни. Соціальна нерівність має своє критичне значення. За даними Організації економічного співробітництва і розвитку, на європейському просторі цей показник визначається як співвідношення доходів 10 % найбагатших і 10 % найбідніших людей, в розрізі різних країн з обсягом ВВП, що припадає в них на одну особу. Критичним рівнем вважається співвідношення доходів багатих і бідних в Німеччині (6:1), оскільки саме Німеччина має імідж найстабільнішої країни світу в плані економічного розвитку. В Україні у 2014 році це співвідношення складає 40:1 (хоча ряд вчених вважає, що воно значно більше) [3]; у США – 14,5:1; Великобританії – 12:1 [7, с. 88]. Це підтверджує загальний висновок багатьох економістів: бідність посилює протиріччя

Економіка та менеджмент

між працею і капіталом, заводячи економіку окремих країн і всього світу в глухий кут свого подальшого існування.

За даними статистичних обстежень в Україні, у червні 2014 року заробітну плату вище 10 тис. грн.

отримали 3,4 % штатних працівників, зарплату нижче 3,5 тис. грн. – 66,4 % працівників. Розподіл кількості штатних працівників за розмірами заробітної плати, нарахованої за червень 2014 року наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Розподіл кількості штатних працівників за розмірами заробітної плати, нарахованої їм за червень 2014 року

Заробітна плата нарахована за червень 2014 р.	До 1218 грн.	Від 1218,01 до 1500 грн.	Від 1500,01 до 2500 грн.	Від 2500,01 до 3500 грн.	Від 3500,01 до 5000 грн.	Від 5000,01 до 10000 грн.	Понад 10000 грн.
Частка штатних працівників, що отримали заробітну плату у червні 2014 р.	5,1	15,6	26,7	19	17	13,2	3,4

Джерело: Розподіл кількості працівників за розмірами заробітної плати, нарахованої за червень 2014 року. Експрес випуск // Державна служба статистики України. – 14.08.2014 № 227/0/09.Звн-28-14.

Статистика населення показує, що кількість зареєстрованих безробітних в Україні протягом 2013 року збільшилася на 15,1 % (до 487,7 тис. осіб) і у 2014 році досягла 9 % працездатного населення.

Суттєвою перешкодою для зниження соціальної напруги в суспільстві є високий рівень витрат домогосподарств на продовольчі товари, що відбувається на фоні зниження темпів зростання середньомісячної заробітної плати (рис. 1).

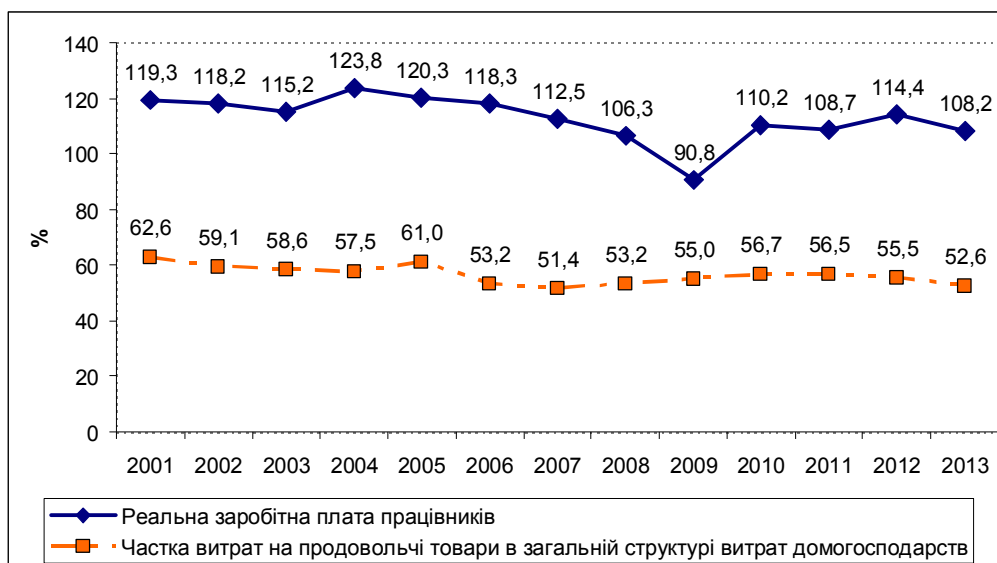

Рис. 1. Індекс середньомісячної заробітної плати працівників та частка витрат домогосподарств на продовольчі товари (відсотків до попереднього року)

Джерело: Збірник «Україна в цифрах, 2013 рік», Держстат України.

У 2013 році структура витрат домогосподарств України складала: витрати на продовольство – 52,6 %; на непродовольчі товари – 22,9 %; на оплату послуг (без витрат на продовольство поза домом) – 13,9 %; на особисте підсобне господарство – 2,0 %; інші витрати – 8,6 %. При цьому плата за квартиру у 2013 році підвищилася на 2,9 %, оренду житла – на 1,3 %. Ціни на транспорт у цілому зросли на 1,3 %; на охорону здоров'я – на 3,0 %, у тому числі на фармацевтичну продукцію та амбулаторні послуги – на 3,2 %, послуги лікарень – на 2,8 %. Послуги освіти

подорожчали на 2,2 %, у т.ч. навчання в середніх закладах освіти – на 3,8 %, утримання дітей у дошкільних закладах – на 3,1 %, навчання у вищих закладах – на 2,0 % [11].

Строкатість кривої зміни індексів наявного доходу населення, де переважає спадна тенденція, свідчить про хаотичність попиту та споживання населенням основних видів продовольства, змушених прилаштовуватися до поточних умов вітчизняного ринку (рис. 2).

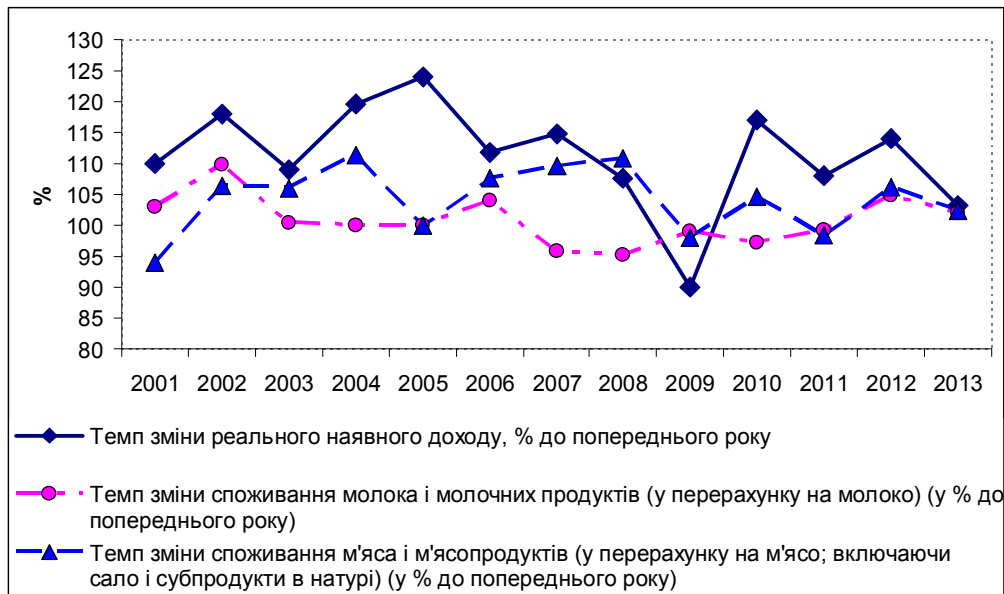

Рис. 2. Темпи зміни реального доходу населення і споживання окремих продовольчих товарів

Джерело: Збірник «Сільське господарство України, 2013 рік», Держстат України.

Споживання основних продуктів харчування на одну особу в Україні у 2013 році було меншим, ніж передбачено науково обґрунтованими нормами раціонального харчування, зокрема, молока – на 42 %, м'яса – на 33 %, риби – на 29 %; плодів і винограду – на 38 %. Вищим за раціональну норму лишається споживання овочів, картоплі, яєць, хліба. У листопаді 2014 р. проти листопада 2013 р. споживчі ціни на харчові продукти підвищилися в середньому на 21 %.

Отже, наразі в Україні пріоритетним завданням розвитку економіки є зниження рівня бідності, зменшення диференціації доходів населення, підвищення стимулюючої функції заробітної плати, що має вплинути й на виробництво.

Відчутне поліпшення життя людей можливе лише за умови успішного функціонування та розвитку реальної економіки. Однак, сьогодні узгодити існуючі пріоритети влади з потребами реальної економіки та суспільства надто складно, оскільки чималий вплив на неї, на вибір її стратегій, орієнтирів, соціально-економічне становище в країні, формування іміджу у світовій та європейській економіці здійснюють зв'язано-диверсифіковані системи підприємств (ЗДСП)¹, або фінансово-промислові групи (ФПГ). Наявність в українській промисловості таких

формувань робить економіку країни вразливою, через те, що будь-які збої в їх діяльності значною мірою позначаються на всій економіці. Ризики і загрози, що при цьому виникають, фактично неможливо попередити. Чималі труднощі відчувають ті підприємства, що пов'язані зі ФПГ господарськими зв'язками: зменшуються надходження до бюджету, виникають проблеми в інших сферах, погіршується соціально-економічне становище в регіонах. Причини цих збоїв різноманітного характеру. Головні з них – експортна орієнтація та пріоритетність виробництва певних видів експортної продукції. Такі інтегровані формування можуть контролювати діяльність понад 300 підприємств у різних галузях економіки: промисловості, у тому числі харчовій; сільському господарстві; енергетиці; фінансовому секторі та ін. Наприклад, найпотужнішою ФПГ в Україні є компанія «System Capital Management». Сукупна вартість її активів за даними журналу Forbes (2007) складала 4 млрд. дол. Основні напрями бізнесу – металургія, машинобудування, енергетика, фінанси, банківська діяльність, телекомунікації та нерухомість. Підприємства, що прямо або опосередковано в тій чи іншій формі підконтрольні цьому формуванню, виробляють 10 % ВВП України, 22 % – необробленої сталі, 22 % – енергії всіх ТЕС України, видобувають 25 % вугілля країни. Крім того, ця компанія має й непрофільний бізнес: автозаправки, машинобудування, пивоваріння, виробництво глини, роздрібну торгівлю, спортивний бізнес. Контролююча компанія, володіє більше ніж 100 промисловими підприємствами в Україні та інших країнах, прямо або опосередковано контролює діяльність майже 350 підприємств країни. Дохід групи за даними 2013 р. склав 24,465 млрд. \$, прибуток до оподаткування – 1,256 млрд. \$ [8]. Напрями бізнесу інших найбільш відомих і впливових вітчизняних зв'язано-диверсифікованих систем наведені у таблиці 2 [12].

¹ Зв'язано-диверсифікована система підприємств (ЗДСП) – це надвелика економічна система, що поєднує групу підприємств різної галузевої приналежності, які діють у різних організаційно-правових формах, перебувають під прямим або опосередкованим контролем юридичної, фізичної особи або групи осіб, пов'язані між собою відносинами, що мають юридичну форму або форму господарських зв'язків, з метою концентрації економічного потенціалу, що дозволяє зазначеним особам контролювати власні та афілійовані промислові активи, виробництво та збут певних видів продукції, суттєво впливати на створення сприятливого бізнес-клімату для діяльності підприємств, котрі входять до складу системи, розширяти сферу її впливу на інші галузі економіки [12].

Напрями бізнесу найбільших зв'язано-диверсифікованих систем підприємств України

ЗДСП	Напрями бізнесу
System Capital Management	Близько 350 підприємств країни: металургія, машинобудування, енергетика, фінанси, банківська діяльність, телекомунікації, нерухомість
Індустріальний Союз Донбасу	120 металургійних та хімічних промпідприємств, агробізнес, видобуток енергетичної сировини
Концерн «Енерго»	30 металургійних підприємств, агробізнес і переробну промисловість
Укрпідшипник	кольорова металургія, виробництво підшипників, видобуток граніту
Група компаній «Приват»	Понад 100 підприємств в Україні та світі; економічні інтереси – виробництво і продаж нафтопродуктів, феросплавів, фінанси
Інтертайп	Близько 80 підприємств в Україні з виробництва феросплавів, труб, спецсталей; медійний бізнес, нафтозбут; контрольне енергодистрибуцію, виробництво напоїв та інші сфери
АО «Норд»	26 заводів з виробництва холодильного устаткування, кондиціонерів, газових та електричних плит тощо
Концерн «Стирол»	Об'єднує 12 заводів і 30 допоміжних господарств з виробництва мінеральних добрив, полістиролів, медпрепаратів, соняшникової олії, біодизеля тощо
БАТ «ММК ім. Ілліча»	Об'єднує металургійне виробництво, машинобудування, аграрний і переробний комплекси, рибопереробні підрозділи, громадське харчування тощо

Диверсифікація діяльності ряду ЗДСП відбувається шляхом інвестування коштів в інші сфери, що є новими для системи, але нічого спільного не мають з інноваціями, високими технологіями й навіть з розширеним відтворенням засобів виробництва (тільки на рівні простого відтворення, яке підтримує активи в робочому стані) [12, с. 36-50].

Таким чином, виробництво та реалізація соціально значущих товарів і, у першу чергу продовольства, промисловими гігантами залежить від приватних інтересів їхніх власників, а основним пріоритетом є диверсифікація діяльності з метою зменшення ризиків, що не має нічого спільного з соціальними проблемами та продовольчим забезпеченням населення країни.

Схожі мотиви у великого агробізнесу. Діяльність надвеликого бізнесу в сільському господарстві вже сьогодні демонструє хибність думки, яка вже багато років нав'язується суспільству, про невразливість і успішність українських агрохолдингів. Вчені вже давно попереджали про небезпечність гігантоманії в сільському господарстві, про обмеженість дії у цій галузі ефекту масштабу, про великі ризики монокультуризації і недиверсифікації аграрного бізнесу, про волатильність цін на продовольство. Всупереч попередженням і здоровому глузду аграрні магнати продовжують тиснути на суспільство і за рахунок бюджету вирішувати свої бізнес прорахунки, вимагаючи збереження пільг. Між тим, консолідація земель продовжується: якщо у 2013 р. великі холдинги обробляли близько 12 % орних земель, то у 2014 р. – понад 20 %. Великий агробізнес продовжує контролювати понад 30 % українського урожаю сільськогосподарських культур і прагне нарощувати експорт аграрної сировини [1]. Експортується, як правило, сировина і продаючи зерно, переважно як кормове, агрохолдинги сприяють виробництву кормів і продукції тваринництва за кордоном, «яка у вигляді готової для споживання імпортової продукції

повертається назад в нашу країну, але у десятки разів дорожчою. Це свідчить про добровільну передачу за кордон створеної доданої вартості у сільському господарстві та сприяння підвищенню від'ємного сальдо у зовнішній торгівлі, зниженню доходності державного і місцевого бюджетів». Виправлення цієї ситуації полягає в усуненні суперечностей між індивідуальними, колективними і державними інтересами на основі кооперації та інтеграції у володінні та використанні земель, виробництві сільськогосподарської продукції, її глибокої переробки та реалізації [9, с. 315; 4].

Отже, гарантування продовольчої безпеки в системі пріоритетів інноваційного розвитку залежить від численної кількості різноманітних факторів. Однак головна ідея, на якій має ґрунтуватися вибір пріоритетів реалізації будь-якої стратегії розвитку, полягає в тому, щоб розглядати усі проблеми, і в першу чергу кризові, як соціальні. Поведінка людей, що живуть у складних, інституціалізованих та соціально стратифікованих соціумах визначається переважно соціальними законами і традиціями соціальних відносин. Як свідчить світовий досвід, проблеми виникають у суспільствах, сформованих владою як корумповані, криміналізовані, тоталітарні, милітаризовані, з соціально-економічною та гендерною нерівністю тощо [15-17]. І тому витоки сучасних проблем слід шукати у соціальній площині, до якої у першу чергу необхідно віднести гарантування продовольчої безпеки. Шляхи вирішення означених проблем мають соціальний характер і вирішити їх можна лише шляхом зміни існуючої соціально-політичної системи. Таким чином, інноваційна модернізація суспільства полягає в гармонізації і збалансуванні ставлення усіх прошарків населення країни до влади та її політики.

Висновки. Україна займає стійку позицію в числі ресурсно-орієнтованих економік, для яких перехід на шлях інноваційного розвитку неможливий без

створення ринкових інститутів, що забезпечуватимуть ефективність економічної системи в цілому. Однак це середовище наразі побудоване таким чином, що в країні, яка здатна нагодувати всю Європу, власне населення позбавлене соціальних і продовольчих гарантій.

Вважаємо, що в умовах перманентних криз країна має розраховувати тільки на зростання самодостатності своєї економіки, щоб за рахунок внутрішніх ресурсів реформувати економіку зсередини, поступово відмовляючись від допомоги ззовні, оскільки вона не буває безкорисною. Недоцільно також віддавати пріоритет нарощуванню експорту продовольства. Безперебійне функціонування продовольчих ринків у поєднанні з орієнтацією на продукцію вітчизняних виробників є важливою умовою гарантування продовольчої безпеки.

Вважаємо, що для ефективного планування і регулювання інноваційних та соціально-економічних процесів в умовах перманентних криз, що зазвичай базуються на розрахунках розрізних макроекономічних показників (ВВП, рівень зарплати, випуск товарів, експортно-імпортні операції, одержання кредитів та податків), в першу чергу слід орієнтуватися на те, як впливатимуть закладені прогнозами зміни на основні індикатори продовольчої безпеки, зокрема, показники якості та кількості споживання продовольства однією особою, у тому числі й у розрізі регіонів.

Відсутність соціальних гарантій як основних складових економічної безпеки держави, в кінцевому рахунку може призвести до втрати населенням довіри до влади і в цілому до повної втрати державного суверенітету.

Наразі проведення непопулярних реформ і сформована, відповідно до них, соціальна база не гарантують і найближчим часом вочевидь не гарантуватимуть продовольчої та соціальної безпеки населенню України. Зокрема, податкові інновації нової влади жодним чином не торкаються найбагатших громадян України, що починали будувати свій бізнес не з чистого аркуша, а за рахунок надбання народу.

Жорсткий конфлікт інтересів представників влади, що очолюють бізнес і водночас його регулюють, їхня надзвичайна винахідливість у створенні нестерпних умов для існування населення і малого бізнесу, унеможливають вихід із кризи, зумовлюють тотальне зuboжіння, позбавляючи країну майбутнього.

Свідомо хибний вибір владою пріоритетів державної політики майже не залишає простру для економічної діяльності багаточисельній і малозабезпеченій суспільній громаді, таким чином, штучно створюючи умови для формування інноваційних ніш різноманітного (часто не відтворювального) характеру. Прагнення населення до самозабезпечення в умовах політичної кризи і в додачу незацікавленість і неспроможність влади виконувати свої безпосередні обов'язки, відсутність УДК 631.115.8:361.15:636.4

правового та соціально-економічного захисту, безнадія на заходи влади, обумовлюють виникнення інноваційних ніш у виробництві продукції повсякденного попиту, формуванні нових гуманітарних ринків. Останнє є перспективою подальших наукових досліджень автора.

4 Список використаних джерел

1. *Бородин Елена* Уроки последствий агрогигантомании / Елена Бородина // Зеркало недели. – 2014. – № 38(184). – С. 7.
2. *Вебер Макс* Избранные произведения / М. Вебер; пер. с нем. [М.И. Левина, А.Ф. Филиппов, П.П. Гайденко]; сост., общ. ред. и послесл. Ю.Н. Давыдова; предисл. П.П. Гайденко. – М.: Прогресс, 1990. – 804 с.
3. В Україні багаті мають в 40 разів більше доходів, ніж незабезпечені – соціолог [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/news/~334517>.
4. *Жук В.М.* Наукове обґрунтування формування стратегічних запасів зерна: перспективи України в умовах глобалізації: [Наукова доповідь] / В.М. Жук // Облік і фінанси АПК. - 2012. – № 2. - С.3-13.
5. *Лист Ф.* Национальная система политической экономии / Ф. Лист; под. ред. К.В. Трубникова. – СПб, 1891. – 452 с.
6. *Малицкий Б.А.* Неoliberalизм и кризис инновационного развития экономики. Формула кризиса / Б.А. Малицкий. – К.: Феникс, 2013. – 64 с.
7. *Оливерский М.Б.* Общий кризис капитализма (мировой экономической кризис) будет длиться 60–120 лет. Что делать? / М.Б. Оливерский. – К.: КМЦ «Поэзия», 2013. – 104 с.
8. Офіційний сайт System Capital Management [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.scm.com.ua/>
9. *Панасюк Б.Я.* Вибрані твори. Том сьомий / Б.Я. Панасюк. – К.: Хай-Тек Прес, 2004. – 416 с.
10. Послання Президента України до Верховної Ради України Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0001100-02/page>.
11. Про соціально-економічне становище України: доповідь // Державна служба статистики України. – 2013. – 83 с.
12. *Смерічевський С.Ф.* Зв'язано-диверсифіковані системи підприємств: генезис, моделювання та стратегічний аналіз: монографія / С.Ф. Смерічевський. – Донецьк: ВІК, ДонДУУ, 2008. – 375 с.
13. *Философская энциклопедия.* Том 5 / гл. ред. Ф.В. Константинов. – М.: Сов. энцикл., 1960–1970. – 740 с.
14. *Шмоллер Г.* Основы общего учения о народном хозяйстве / Г. Шмоллер; «Grundriss der allgemeinen Volkswirtschaftslehre», Bd 1–2, Lpz., 1900–04, 2 Aufl., Bd 1–2, Munch., 1923.
15. *Sekhampu T.J.* Determinants of the Food Security Status of Households Receiving Government Grants in Kwakwasi, South Africa / T.J. Sekhampu // Mediterranean Journal of Social Sciences. – 2013, January. – Vol. 4 (1). – P. 147 – 153.
16. *Mathe K.M.* Agricultural Growth and Food Security: Problems and Challenges International / K.M. Mathe // Journal of Research in Commerce, Economic & Management. – 2013. – Issue No 07 (July). – Vol. 3. – P. 131 – 137.
17. Food Security Act of 1985 (P.L. 99-198, also known as the 1985 U.S. Farm Bill) / <http://www.fns.usda.gov/sites/default/files/>.